

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра міжнародного, цивільного та комерційного права

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

ПРАВОВІ ФОРМИ БЕЗГОТІВКОВИХ РОЗРАХУНКІВ

студентки 2 курсу, 4 м групи,
спеціальності 081 «Право»,
спеціалізації
«Комерційне право»

_____ Усенко Ольги Вадимівни

Науковий керівник

к.ю.н., доц. _____

Івасин Олександр Романович

Гарант освітньої програми

д.ю.н., доцент _____

Гончаренко Олена Миколаївна

Київ-2021

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ БЕЗГОТІВКОВИХ РОЗРАХУНКІВ	
1.1. Поняття та класифікація безготівкових розрахунків.....	7
1.2. Правова природа безготівкових розрахунків.....	13
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИКА РЕАЛІЗАЦІЇ БЕЗГОТІВКОВИХ РОЗРАХУНКІВ	
2.1. Розрахунки платіжними дорученнями-вимогами, чеками.....	23
2.2. Акредитивна форма розрахунків та інкосаві доручення.....	34
2.3. Розрахунки з використанням векселів та банківських платіжних карток.....	41
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	53
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	57

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. На сьогодні Україна є однією з сучасних держав світу, яка активно розвивається та рухається в напрямку інтеграції до ЄС. У наш час практично кожна особа незважаючи на вік та матеріальне становище може здійснити безліч різноманітних платежів, пов'язаних з оплатою товарів, робіт, інших послуг, перерахуванням до бюджету податків, зборів чи інших обов'язкових платежів тощо.

Так як Україна являє собою провідну та сучасну країну, вона використовує платежі у формі готівкових або безготівкових розрахунків. Як нам відомо, безготівкові розрахунки є одними з основних способів розрахунків між підприємствами, товариствами, організаціями та установами як в Україні, так і в інших сучасних країнах світу. Система безготівкових розрахунків відповідає конкретним вимогам, які обумовлені інтересами розвитку та підвищення економіки в державі.

Одні з головних вимог, які безпосередньо впливають на економіку в країні є забезпечення грошових коштів підприємством за поставлену ним продукцію чи надані послуги, чим сприяти прискоренню обігу обігових коштів у розрахунках.

Саме тому, важливо дослідити сучасний стан грошового обороту України в безготівковій формі та проаналізувати необхідність та перспективність використання безготівкових розрахунків.

Отже, правова характеристика безготівкових розрахунків, є досить актуальним та важливим питанням на сьогодні, яке достатньо сильно впливає не тільки на комерційне право та підгалузі цього права, але, безпосередньо, й на подальший розвиток та майнове становище в державі. Адже, саме поняття безготівкових розрахунків та його застосування на практиці безпосередньо впливає на розвиток та ріст економіки в країні.

Підґрунтям для подальшого дослідження проблем правової характеристики особливостей безготівкових розрахунків та їх форм слугують

праці українських та зарубіжних вчених-правників: О. Абакуменко [12], Т.І.Батракова [13], І. М. Белова [14], Л. А. Бехтер [15], О. В. Білоус [16], Т.М.Болгар [18], В. І. Варцаба [23], З. М. Васильченко [24], О.Д. Вовчак [25], О. А.Князева [36] та інших.

Мета дослідження. Автор випускної кваліфікаційної роботи ставив за мету визначити особливості правових форм безготівкових розрахунків на основі правового аналізу українського законодавства та висвітлених теоретично-правових підходів вчених-правників та прийти до висновків теоретичного характеру, розробити рекомендації та пропозиції стосовно шляхів вдосконалення чинного законодавства України.

Для досягнення поставленої мети потрібно виконати такі **завдання**:

1. Визначити поняття розрахунків та провести їх класифікацію;
2. Проаналізувати правову природу безготівкових розрахунків;
3. Визначити розрахунки платіжними дорученнями-вимогами, чеками;
4. Дослідити акредитивну форму розрахунків та розрахунки з використанням інкасових доручень;
5. Окреслити розрахунки з використанням векселів та банківських платіжних карток.

Об'єктом дослідження виступають комерційно-правові відносини, які слугують собою гарантом розвитку фінансової системи країни, а також, безпосередньо впливають на подальше здійснення безготівкових розрахунків, їх форму в державі.

Предметом дослідження в роботі є правові форми безготівкових розрахунків.

Методами дослідження стали діалектичний, структурний, історико-правовий, формально-логічний, системно-функціональний методи та інші методи.

При виконанні випускної кваліфікаційної роботи був використаний діалектичний метод пізнання, який застосовувався задля того, щоб проаналізувати правові явища та процеси розвитку форм безготівкових розрахунків (пп.1.1.-1.3.).

Структурний метод використовувався науковцями в своїх правових підходах щодо тлумачення поняття безготівкові розрахунки. З допомогою історико-правового методу вдалося дослідити розвиток інституту безготівкових розрахунків в історичному аспекті протягом всього часу існування нашої країни (пп.1.1.-1.3.).

Із застосуванням формально-логічного методу була опрацьована наукова література стосовно теми дослідження і аналізувалась судова практика (пп.2.1.-2.3.). Системно-логічний метод надав можливість вивчити і дослідити структуру, а також саму систему та організацію проведення безготівкових операцій (пп.2.1.-2.3.).

Наукова новизна дослідження полягає в комплексному аналізі основної проблематики застосування форм безготівкових розрахунків та їх місця в комерційній діяльності, порівнянні нормативно-правових актів, що стосуються безготівкових розрахунків, виявлення недоліків, розбіжностей українського законодавства щодо унормування системи організації безготівкових операцій і наведені процедури щодо удосконалення українського законодавства у цій сфері.

Окремі положення випускної кваліфікаційної роботи викладено у статті «Поняття та кваліфікаційні ознаки оренди будівлі або іншої капітальної споруди», що опублікована у збірнику наукових статей «Правова характеристика безготівкових розрахунків на території України». К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2021. С. 183-188.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що їх зміст у багатьох аспектах доповнює наукові знання з історії розвитку та функціонування інституту безготівкових розрахунків в комерційному праві.

Зібраний матеріал і узагальнення можуть слугувати теоретичною збіркою та бути використані для підготовки узагальнюючих праць, при підготовці лекційних, семінарських занять та спецкурсів, а також при підготовці презентаційних робіт у вищих навчальних закладах.

Структура випускної кваліфікаційної роботи обумовлена метою і предметом дослідження та авторським підходом до розгляду обраної теми.

Випускна кваліфікаційна робота складається із вступу, двох розділів, які включають в себе п'ять підрозділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел. Повний обсяг роботи становить 63 сторінок, з яких основна частина роботи займає 54 сторінки. Список використаних джерел складається з 71 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ БЕЗГОТІВКОВИХ РОЗРАХУНКІВ

1.1. Поняття та класифікація розрахунків

На сьогодні, чинним українським законодавством передбачено самостійний вибір суб'єкта розрахункових відносин форми здійснення розрахунків. Разом із тим, законодавство, що регулює здійснення розрахунків, зокрема, Цивільний кодекс України [1], далі йде Господарський кодекс України [2], також такі основні закони як: Закон України «Про банки і банківську діяльність» [3] та Закон України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» [4], врешті підзаконні нормативно-правові акти, зокрема Інструкція про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті [5], та інші, – не дають визначення поняттю «форми розрахунків», а вживання паралельно таких правових категорій, як «платіжні інструменти», «види розрахунків», «види безготівкових розрахунків», взагалі створюють плутанину при застосуванні вказаних понять.

Аналіз загальної та спеціальної літератури свідчить, що на сьогоднішній день немає однозначного тлумачення терміну «розрахунки».

Дослідження розрахункових відносин в історичному аспекті та з погляду позицій різних авторів дає змогу максимально наблизитися до їх економічної сутності та виокремити конкретні пропозиції щодо вибору оптимальних форм та методів розрахунків з діловими партнерами, удосконалення їх обліку.

Так, норми цивільного кодексу України, мають положення про форми розрахунків, а тому тлумачать наступне проводиться у готівковій або в безготівковій формі за допомогою розрахункових документів у електронному

або паперовому вигляді можуть розрахунки за участю фізичних осіб, які ні як не пов'язані та не здійснюють підприємницьку [1].

Проте, одразу йде наступна норма в цивільному кодексі, яка вже зазначає основні положення нормативні про види безготівкових розрахунків, які можуть бути у вигляді таких форм, як: платіжних доручень, акредитивів, розрахункових чеків, розрахунки за інкасо та іншими. Які передбачені чинним законодавством [1].

На думку О. Абакуменко, такий підхід, тобто заміна змісту поняття «форми розрахунків» на «види розрахунків», не можна вважати вдалим, оскільки, по-перше, порушуються звичаї застосування правових конструкцій та матиме місце термінологічна плутанина, і, по-друге, поняття «форма безготівкових розрахунків» певною мірою теоретично вже опрацьовано [12, с. 107].

Тому, вказаний автор вважає, що доцільність таких змін є сумнівною [12, с. 108].

Очевидно, що більшу ясність у розуміння форми та видів розрахунків можна внести, якщо проаналізувати вживання цих термінів в інших нормативно-правових актах, що здійснюють регулювання розрахунків. Якщо звернутися до норм Господарського кодексу, то можна побачити, що він також розрізняє за формою безготівкові та готівкові розрахунки:

Як правило, у безготівковій або готівковій формах здійснюються через банки платежі пов'язаними з грошовими зобов'язаннями, норми яких визначено чинним законодавством (ст.198) [2].

А ось в іншій нормі вживається вже інший термін, така як форми безготівкових розрахунків. Це поняття також включає до себе ряд основних форм, таких як: платіжні доручення, платіжні вимоги, вимоги-доручення, векселі, чеки, банківські платіжні картки та інші дебетові і кредитові платіжні інструменти, що застосовуються у міжнародній банківській практиці [2].

На думку Т. І. Батракова, з таким визначення теж не можна погодитися, оскільки йде фактичне ототожнення понять форми безготівкових розрахунків, розрахункові документи та платіжні інструменти [13, с. 5].

Тим часом норми Закону України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» в статті 4 зазначають нормативні положення, які вказують на те, що існують форми та види розрахунків, що застосовуються при проведенні переказу, вказуючи при цьому, що для проведення переказу можуть використовуватися кошти як у готівковій, так і в безготівковій формі [4].

Частина друга вказаної статті в 2004 році з визначення, що при проведенні переказів можуть застосовуватись акредитивна, вексельна, інкасова форми розрахунків, а також форми розрахунків за гарантійними зобов'язаннями, за чеками була змінена на формулювання «види безготівкових розрахунків визначаються законами та прийнятими на їх основі нормативно-правовими актами Національного банку України» [4].

Внесення таких змін, на нашу думку, є вдалим, оскільки в попередній редакції перелік форм розрахунків був неповний та недостатньо чітко продуманий. Разом із тим слід звернути увагу, що в діючій редакції вживається термін не «форми безготівкових розрахунків», а «види», що є повністю узгодженим із нормами Цивільного кодексу щодо визначення форм та видів розрахунків.

Розумінням «форми розрахунків» як безготівкової та готівкової форми оперує і Закон України «Про банки і банківську діяльність» в статті 51: «У готівковій та безготівковій формах згідно до чинного законодавства здійснюються банківські розрахунки» [3].

Особливо слід звернути увагу на формулювання мети та завдань Інструкції про безготівкові розрахунки в державі або в національній валюті [5].

З наведеного зрозуміло, що безготівкові розрахунки вважаються формою розрахунків, а подальше внутрішнє структурування окремо

безготівкових розрахунків йде за напрямками видів, правил, стандартів, та як показує аналіз вказаної Інструкції, порядку та способів розрахунків.

Приведемо аналіз застосування термінів «форми» та «види»:

1. ЦК України.

Ст.1087 встановлює основні форми розрахунків, які можливо поділити на такі, як: готівкову та безготівкову [1]. Поняття «види» застосовується для класифікації безготівкових розрахунків.

2. ГК України.

Ст.198 встановлює дві форми платежів за грошовими зобов'язаннями, що виникають у господарських відносинах: готівкову та безготівкову [2].

Поняття «види» не застосовується. Для класифікації безготівкових розрахунків використовується поняття «форми безготівкових розрахунків».

3. ЗУ «Про банки і банківську діяльність».

Ст.51 Встановлює дві форми банківських розрахунків: готівкова та безготівкова. Поняття «види» не застосовується [3]. Для класифікації безготівкових розрахунків використовуються «підстави здійснення безготівкових розрахунків»(розрахункові документи) та «платіжні інструменти».

4. Проте Закон України ЗУ «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» зазначає:

В свою чергу норми цього закону ст. 4 встановлює, що для переказу коштів використовується готівкова або безготівкова форма [4]. Поняття «види» застосовується для класифікації безготівкових розрахунків та вказується, що вони визначаються законами та прийнятими на їх основі нормативноправовими актами НБУ.

5. ЗУ «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг».

Ст. 3 встановлює, що суб'єкти підприємницької діяльності здійснюють розрахункові операції в готівковій та/або в безготівковій формі [6]. Поняття «види» не застосовується.

6. Інструкція про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті.

Регламентує одну з форм розрахунків – безготівкову [5]. Вживається поняття «види»: встановлює загальні правила, види і стандарти безготівкових розрахунків.

Все викладене свідчить про те, що законодавець чітко стоїть на позиції розуміння під формами розрахунків безготівкової та готівкової форми, в той час як поняття «види» застосовується виключно до безготівкових розрахунків.

Щодо форми розрахунків, то спробуємо надати визначення цій правовій категорії. Відмітимо, що цьому питанню приділялося досить мало уваги в науці, оскільки зазвичай всі наукові розробки в цій сфері цитують банківські правила щодо окремих видів безготівкових розрахунків.

І. М. Белова, надає таке визначення формам розрахунків: це врегульовані законодавством способи виконання через банки грошових зобов'язань організацій [14, с. 130].

Т. І. Батракова критикує надане І. М. Белова визначення, оскільки вважає його в цілому правильними, але неповним [13, с. 6].

На думку Л. А. Бехтер, такий підхід не зовсім точно відображає природу форми розрахунків, оскільки останні фактично прирівнюються до способів платежу. Але складовими форми розрахунків є також місце, час, валюта та спосіб платежу [15, с. 151].

О. В. Білоус, який під формою розрахунків розуміє врегульовані нормами права умови платежу, що мають специфічні особливості щодо порядку зарахування коштів на рахунок кредитора, видів використовуваних платіжних документів та процедури документообігу [16, с. 159].

До речі, слід вказати, що науковці також вбачають у правових формах розрахунків певну сукупність норм, які включають не тільки зовнішні ознаки і реквізити правових розрахункових документів стосовно законодавства, але й певний порядок їх заповнення, потім операційні обробки, далі рух по

встановленій схемі документообігу, врешті решт способи пересилки, реєстрації, обліку та інше [17, с. 33].

Т. М. Болгар, аналізуючи надані визначення, звертає увагу на той факт, що в них приділяється мало уваги основній функції форми розрахунків, а саме формальне забезпечення руху грошових коштів [18, с. 239].

Звідси він розкриває поняття: форма безготівкових розрахунків – це направлена на виконання грошового зобов'язання чи у власних інтересах сукупність дій, правил і відповідного виду документу, які разом утворюють індивідуально-визначений порядок списання, переказу і зарахування коштів на банківських рахунках [18, с. 240].

З огляду на все вказане, вважаємо, що форма розрахунків – це направлена на погашення грошового зобов'язання сукупність дій, що зовні виражається у обранні форми грошових коштів, за допомогою яких здійснюватиметься це погашення.

Саме таке визначення повністю відповідає сучасним тенденціям правового регулювання розрахунків, тобто окреслює основні правові форми розрахунків, які умовно можливо поділити на готівкову та безготівкову (відповідно до того, в якій формі існують на сьогодні грошові кошти на території України).

Слід також вказати на доцільність поступового відходу від поняття «форми безготівкових розрахунків» та заміни його на «види безготівкових розрахунків», проте такий перехід навряд чи здійсниться швидко, оскільки практика досить міцно ввела в застосування поняття «форми безготівкових розрахунків», фактично ототожнюючи це поняття із формами розрахунків [19, с. 15].

Вид безготівкового розрахунку означає спосіб здійснення розрахунку за допомогою тих платіжних інструментів, що передбачені, визначені та врегульовані діючим законодавством.

Поняття «форма» відображає правову форму дій дебітора та кредитора, а також банків щодо здійснення розрахунків в безготівковій формі. Таким

чином, вид безготівкового розрахунку відповідно до діючого законодавства – це правова форма здійснення безготівкового розрахунку.

При цьому розкриття виду через правову форму не входить в протиріччя із сутністю самого безготівкового розрахунку, а є лише одним із критеріїв класифікації безготівкових розрахунків.

Застосування різних засобів та інструментів платежу, що поєднані у певній сукупності та послідовності, у погодженні між контрагентами угоди терміни, визначають форму розрахунків.

Він визначає форму розрахунків як встановлені законодавством, а також звичаями ділового обороту способи виконання через банк або іншу кредитну організацію грошових зобов'язань, які характеризуються певним видом розрахункового документа, документообігом та способом платежу [19, с. 16].

Трактуючи форму розрахунків, він звертається до юридичного підґрунтя. Так, юридичне поняття форм розрахунків трактує себе як встановлену нормами права на підставі принципів безготівкових розрахунків, сукупність та/або способу платежу, форм розрахункових документів та відповідного їм документообігу, джерел платежу, а також прав та обов'язків учасників безготівкових розрахунків [19, с. 17].

На думку вченого, правові форми розрахунків утворюються за допомогою взаємозалежністю однієї форми від іншої та включаючи в себе складові елементи відповідно до чинного законодавства [19, с. 18].

1.2. Правова природа безготівкових розрахунків

Вчені-практики наголошують на тому, що у такому значенні поняття «форми безготівкових розрахунків» вже має місце у законодавстві, а саме положення форм готівкових та безготівкових визначають норми відповідного закону, а саме Закону України про платіжні системи, де встановлено, що

гроші існують у готівковій формі (формі грошових знаків) або у безготівковій формі (формі записів на рахунках у банках) [4].

Автор переконаний, що саме з останнього нормативно-правового акту було перенесено таке розуміння форм та видів безготівкових розрахунків.

При цьому він критикує такий крок, вказуючи, що слід було вчинити навпаки, оскільки вказаний закон вніс у правове поле багато новел, у тому числі визначень, однак цей випадок свідчить про негативну сторону нормотворчості [20, с. 22].

На наш погляд, не можна погодитися із думкою автора стосовно негативної сторони нормотворчості в даному випадку, оскільки аналіз нормативно-правових актів показує, що всі вживані поняття на сьогодні є узгодженими між собою.

Проте слід підтримати зауваження стосовно того, що дійсно поняття «форми розрахунків» та «форми безготівкових розрахунків» вже опрацьовано практикою та теорією, відтак нові введення законодавця натикаються на неприйняття та критику нової позиції як зі сторони практиків, так і в більшій мірі зі сторони науковців.

В процесі здійснення торговельної діяльності невід'ємним атрибутом та складовою всього виробничогосподарського комплексу є сукупність розрахункових операцій, які прискорюють обертання оборотних коштів, забезпечують реалізацію господарських зв'язків та відіграють важливу роль в процесі розширеного відтворення. Реалізація договірних відносин та виконання відповідних обов'язків та зобов'язань відбувається за допомогою здійснення розрахунків [21, с. 158].

Перш за все, слід загадати про той факт, що положення безготівкових розрахунків, тобто правового зазначеного поняття «безготівкові розрахунки» не було визначено в перелічених вище нормативно-правових актів, одним з прикладів можливо взяти ЗУ «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні».

На нашу думку, зазначена проблема являє собою досить величезною прогалиною в українському законодавстві, адже, вже перелічені нами нормативно-правові акти, визначають дуже широке коло видів розрахунків [21, с. 159].

З цього випливає, що саме поняття безготівкові розрахунки не зазначається в законодавстві України, хоча, ці розрахунки включені до об'єктів бухгалтерського обліку, а тому, було би доцільним внесення поняття «розрахунки», їх ознаки та складові до чинного законодавства.

Так, Закон України «Про споживчу кооперацію» під безготівковими розрахунками розуміє виключно грошові розрахунки (ст. 13) [9].

Найбільш конкретно про можливість здійснення безготівкових розрахунків у негрошовій формі згадується в Податковому кодексі України.

Так, «бартерна (товарообмінна) операція має нормативно-правову визначеність, а саме – це один з видів господарської операції, яка передбачає проведення розрахунків за товари, які можуть виступати як виконана робота або\чи\та послуги у негрошовій формі» [7].

Проте ряд інших нормативно-правових актів таких як Цивільний кодекс (ст.1087) [1], Закон України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» (ст.4.1) [4], Закон України «Про банки і банківську діяльність» (ст.51) регламентують лише дві форми здійснення розрахунків: готівкову та безготівкову [3].

Такі вчені-практики надають своє правове визначення щодо безготівкових розрахунків, та стверджуючи, що безготівкові розрахунки – це в першу чергу сукупність взаємовідносин між підприємствами і громадянами, заснована на грошовому погашенні вартості товарно-матеріальних цінностей, робіт, послуг [22, с. 35].

В свою чергу, проаналізувавши теоретичне підґрунтя науковців-практиків ми маємо можливість надати своє правове визначення поняттю, безготівкових розрахунків – це грошові відносини, що виникають з приводу повного або часткового погашення боргу грошовими коштами (шляхом

платежу) або будь-яким іншим чином – в тому числі послугою за послугу чи товаром за товар.

Так, В. І. Варцаба надала своє бачення стосовно даної проблематики, стверджуючи, що це система взаємин між юридичними та фізичними особами, що виникають у момент практичного виконання юридично оформлених фінансових зобов'язань при здійсненні товарних та нетоварних операцій [23, с. 11].

А в свою чергу, вчений-практик З. М. Васильченко надає наступне визначення поняттю – це певні грошові процедури чи грошові операції, які виникають при здійсненні той чи іншій діяльності, але являють себе в господарській діяльності частіше всього [24, с. 74].

З цієї причини майже всі дослідники, які працювали над проблемою надання правового визначення поняттю «безготівкові розрахунки», для усунення плутанини змушені були насамперед визначитися із обсягом аналізованого ними поняття.

Наявність у наукових розвідках різних аспектів розуміння поняття «безготівкових розрахунків» основні ознаки цьому поняттю для того аби звузати інформацію сприйняття проблеми, стверджуючи, що основними ознаками є:

- 1) технічний підрахунок показника;
- 2) сплата коштів по зобов'язанням;
- 3) документ, складений на підставі підрахунку, розрахунку [26, с. 296].

На нашу думку, таке ототожнення не є правильним. Платіж є частиною системи розрахунків, а не навпаки. Виконання платежу, тобто безпосередньо переказ коштів – одна операція, що забезпечує функціонування системи, проте і навіть її значущість не дає права проводити аналогію між цими поняттями.

Оскільки більшість великих підприємств України співпрацюють з іноземними діловими партнерами, вважаємо за потрібне детальніше зупинитись на сутності цього поняття [25, с. 132].

В системі безготівковиз розрахунків виділяють наступні специфічні особливості, що притаманні міжнародним безготівковим розрахункам:

- відбуваються за умов незбігу періодів виробництва і реалізації товарів, віддаленості ринків збуту;
- застосування міжнародних розрахункових одиниць (СДР, євро), валют провідних країн;
- правова регламентація здійснюється різними за природою та юридичною силою правовими актами та нормами міжнародного права, які містяться у міжнародних правових актах;
- характерними рисами функціонування системи міжнародних розрахунків у розвинених країнах є «багато мережева діяльність».

Розрахункові відносини, що виникають в процесі здійснення зовнішньоекономічної діяльності та розглядаються як відносини, що врегульовані нормами національного та міжнародного права та виникають між національними та іноземними суб'єктами з приводу організації здійснення платежів на грошові вимоги і зобов'язання та контролю за їх виконанням в процесі господарювання [26, с. 161].

Таким чином, в результаті проведеного дослідження спеціальних літературних джерел, можна зробити висновок, що більшість авторів у своїх дослідженнях підкреслювали грошовий характер розрахунків, в тому числі і міжнародних.

Вважаємо таке бачення неправильним, оскільки, на нашу думку, безготівкові розрахунки між діловими партнерами здійснюються не тільки в грошовій формі, але і за допомогою негрошових форм (бартер, вексель, кліринг [27, с. 106].

Отже, з розглянутого вище ми можемо навести власне бачення поняття безготівкових розрахунків.

Безготівкові розрахунки – це певна структура взаємовідносин між суб'єктами господарювання з приводу організації та реалізації договірних відносин, що виникають в момент виникнення будь-яких зобов'язань за

об'єктом договору до моменту повного погашення заборгованості в будь-якій формі (включаючи негрошову), та включає в себе організацію, проведення та регулювання сукупності платежів.

Аналізуючи нормативно-правові акти, що регламентують порядок здійснення та регулювання розрахунків між суб'єктами господарювання, слід виокремити дві форми розрахунків: готівкові та безготівкові.

В основі цього поділу лежить безпосереднє використання грошей як засобу обігу.

Саме тому, проаналізувавши твердження науковців-правників можливо наполягати на тому, що готівкові розрахунки являють себе як платежі готівкою підприємств (підприємців) і фізичних осіб за реалізовану продукцію (товари, виконані роботи, надані послуги), а також певні грошові операції, які безпосередньо не пов'язані з реалізацією продукції, які можуть виступати у вигляді товарів, виконаної роботи чи (або) та послуг) та іншого майна.

А вже під безготівковими розрахунками ми можемо казати, що це в першу чергу операція, яка здійснена на перерахування грошових коштів з рахунку однієї сторони, це може бути підприємство-платник на рахунок іншої сторони, яка може виступати підприємством-отримувачем. Фінансовим посередником при таких розрахунках виступає банк, який надає послуги своїм клієнтам, у даному випадку підприємствам [28, с. 195].

Розмежуванні форм розрахунків слід виокремити таке поняття як «спосіб безготівкових розрахунків», під яким слід розуміти економічно і фінансово обумовлений порядок здійснення грошових відносин між постачальником і платником [29, с. 274].

При цьому вони виділяють два способи здійснення безготівкових розрахунків:

- 1) здійснення грошових операцій, тобто переведення грошей з одного рахунку (банк) на інший рахунок (одержувач) та здійснення щодо цього певних записів;

2) зарахування взаємних вимог платника й одержувача коштів.

Досліджуючи спеціальну літературу було з'ясовано, що більшість фахівців в області фінансів та банків розглядають саме безготівкові розрахунки, що становлять майже 80-90% усього грошового обороту.

Оскільки розрахунки з діловими партнерами в більшості випадків здійснюються в безготівковій формі, то за доцільне вважаємо розглянути їх більш детально.

Безготівкові розрахунки як важлива складова грошового обороту підприємства, потребують науково та економічно обґрунтованої практики щодо їх здійснення, дієвих факторів впливу з метою можливих засобів практичного втілення ідей щодо вдосконалення і раціоналізації системи безготівкових розрахунків [30, с. 29].

Ефективність функціонування як економіки в цілому, так і кожного окремого підприємства значною мірою залежить від організації розрахунків.

Ефективність функціонування як економіки в цілому, так і кожного окремого підприємства значною мірою залежить від організації розрахунків.

Існують наступні принципи організації безготівкових розрахунків, а саме:

Існують наступні принципи організації безготівкових розрахунків, а саме:

- 1) обов'язковість зберігання грошей на рахунках в установах банку;
- 2) вибір підприємства щодо установи банку для відкриття як основного, так і додаткового рахунків;
- 3) самостійність реалізації питання форми розрахунків з відповідним фіксуванням обраного варіанта у своїх договорах та угодах. Враховуючи особливості діяльності, галузь та конкретні умови, які можуть скластися в процесі здійснення розрахунків, установи банків можуть запропонувати своїм клієнтам застосування тієї чи іншої форми розрахунків. Проте остаточне рішення приймається лише підприємством.

4) гроші можуть бути списані тільки через бажання особу про це, тобто за правом власника цих грошей.

5) особливістю відкриття рахунку є попереднє повідомлення податкового органу про намір суб'єкта підприємницької діяльності відкрити рахунок в установі банку.

6) терміновість здійснення платежу – момент здійснення платежу має мати мінімальний розрив в часі з моментом відвантаження товарів, виконанням робіт, наданням послуг.

7) платежі з розрахункового рахунку здійснюються в межах залишку доступного залишку на рахунку суб'єкта господарювання або в межах банківського кредиту [30, с. 31].

Що стосується форм безготівкових розрахунків, то в сучасних умовах господарювання виділяють платіжні доручення, платіжні вимоги-доручення, акредитиви, векселі та чеки. Різноманітність форм здійснення безготівкових розрахунків та їх визначальна частка у грошовому обороті підприємств свідчить і про диверсифікацію їх видів. Розглянемо класифікацію безготівкових розрахунків.

На нашу думку, доцільним також буде розмежування безготівкових розрахунків на міжбанківські (між установами банків) та міжгосподарські (між установами банків та суб'єктами господарювання), які здійснюються, виходячи з того, що раніше відбулося: поставка товарів (акцептно-інкасовий спосіб) чи оплата (акредитивний спосіб).

Отже, очевидні переваги безготівкових розрахунків зводяться до наступного:

- по-перше, це скорочення потреби у друкуванні, перевезенні та зберіганні готівки;
- по-друге, безготівкові розрахунки забезпечують розширене відтворення, адже саме таким чином відбувається зосередження значних вільних коштів в установах банку, що дозволяє ефективно їх використовувати шляхом кредитування підприємств;

- по-третє, виникаючи на початковій та кінцевій стадіях кругообігу товарів, безготівкові розрахунки забезпечують неперервність процесу відтворення;
- по-четверте, безготівкові розрахунки сприяють прискоренню процесу реалізації товарів та обіговості оборотних коштів.

Таким чином, на основі проведеного дослідження можемо привести власне узагальнене бачення форм розрахунків з діловими партнерами.

Аналіз спеціальної та загальної літератури показав, що на даний час відсутнє також єдине трактування сутності розрахунків між діловими партнерами як економічної категорії.

Слід підкреслити, що наявні згадування про розрахунки дослідники трактують, обмежуючись виключно розрахунковими операціями – складовою частиною розрахунків, що обмежують тим самим масштабність розрахунків як об'єкта обліку.

Задля вирішення цього питання автором запропоноване власне визначення розрахунків, що на наш погляд, найбільш точно та в повному обсязі розкриває їх сутність в контексті розрахунків з діловими партнерами.

Різноманітність здійснюваних розрахунків між діловими партнерами в торговельній галузі потребує належної та обґрунтованої їх класифікації як щодо змісту, так і форми. Розглядаючи форму здійснення розрахунків через пріоритетність застосування в процесі господарювання, встановлено, що безготівкова форма розрахунків є найбільш вживана [31, с. 109].

Проте слід зазначити, що використання лише готівкової та безготівкової форми розрахунків значно звужує їх класифікацію. Задля вирішення цього питання запропонована схема класифікації форм розрахунків, яка дозволяє вибрати найбільш оптимальну форму розрахунків між діловими партнерами.

Автор вдало подає систематизовану сукупність особливостей розрахунків з діловими партнерами, що, на нашу думку, дасть змогу

виокремити найбільш проблемні місця на даній ділянці господарювання підприємств торгівлі та шляхи їх вирішення.

РОЗДІЛ 2

ПРАКТИКА РЕАЛІЗАЦІЇ БЕЗГОТІВКОВИХ РОЗРАХУНКІВ

2.1. Розрахунки платіжними дорученнями-вимогами, чеками

Механізм реалізації безготівкових розрахунків може здійснюватися за їхніми правовими формами.

Потрібно почати з правового положення платіжного доручення. Але перед початком аналізу платіжного доручення, його основних компонентів та правового становища в країні, потрібно надати визначення цьому поняттю.

За даними, які використовує Г. Давидовська в своїй науковій збірці, де вона зазначає, що платіжне доручення – являє собою правовий документ у розрахунковій формі, який містить основне письмове доручення платника обслуговуючому банку про списання зі свого рахунку зазначеної суми коштів та її перерахування на рахунок отримувача [32, с. 153].

Платіжне доручення оформляється платником та подається до банку, що обслуговує його, у кількості примірників, потрібних для всіх учасників безготівкових розрахунків.

Зіставлення засвідчує, що банк у договорі з платником - фізичною особою має право передбачати можливість подання цим платником платіжного доручення в довільній формі, яке має містити такі обов'язкові реквізити:

- назва вказаного документа;
- дата складання і номер визначеного документа;
- прізвище, ім'я, по батькові, код платника та номер його рахунка;
- найменування та код банку платника;
- найменування, тобто прізвище, ім'я, по батькові, та обов'язково код отримувача, також номер його рахунку;
- найменування та код банку особи-отримувача;

- зазначена сума, яка вказана в документі, написана цифрами та словами;
- призначення платежу;
- підпис особи-платника.

Платник має право зазначати в платіжному дорученні дату валютування, яка не може бути пізніше 10 календарних днів після складання платіжного доручення [33, с. 196].

О. В Дзюблюк зазначає основну дату валютування, яка визначається особою, яка розраховується, це визначається у розрахунковому. До настання дати валютування сума переказу обліковується в банку, що обслуговує отримувача, або в установі – члені платіжної системи [33, с. 79].

Зупинимося докладніше на положеннях Банку. Зазначається, що з особи-платника, банк не приймає платіжного доручення, якщо дата валютування визначена пізніше 10 календарних днів після складання платіжного доручення.

Банк за платежу не приймає платіжне доручення, оскільки дата валютування визначається через 10 календарних днів після зіставлення платіжного доручення.

Банк вимкнено до дати обміну, зазначеної в електронному документі, який був переведений на наступний депозит, а не після наступного робочого дня, замовлення буде перенесено з контракту на дату обміну [33, с. 80].

Банк, обслуговуючий одержувача, зобов'язаний віднести кошти на рахунок одержувача початку операційного дня, визначеного датою валютування.

Банк платника приймає платіжне доручення до виконання протягом 30 календарних днів із дати виписки. День оформлення платіжного доручення не враховується.

Платіжне доручення від платника банк приймає до виконання за умови, що його сума не перевищує суму на рахунку платника. Договором між

банком і платником може бути передбачений інший порядок приймання та виконання платіжних доручень.

Реквізит «Призначення платежу» платіжного доручення заповнюється платником так, щоб надавати повну інформацію про платежі та документи, на підставі яких здійснюється перерахування коштів одержувачу. Повноту інформації визначає платник із урахуванням вимог законодавства України. Платник відповідає за дані, зазначені у реквізиті платіжного доручення "Призначення платежу". Банк перевіряє заповнення цього реквізиту на відповідність вимогам, викладеним у цьому розділі, лише за зовнішніми ознаками.

Якщо фізична особа не має рахунок у банку або розрахунки безпосередньо з фізичною особою або підприємством через банк неможливі, то платник також може провадити розрахунки з ними через підприємство поштового зв'язку шляхом перерахування відповідної суми на рахунок із переказних операцій підприємства зв'язку [34, с. 132].

Через підприємства поштового зв'язку здійснюються перекази:

- на ім'я окремих фізичних осіб – коштів, що належать їм особисто (пенсії, аліменти, заробітна плата, витрати на відрядження, авторський гонорар тощо);
- підприємствам – коштів на виплати зарплати, для організованого набору працівників, заготівлі сільськогосподарської продукції тощо. у тих населених пунктах, у яких немає банків [34, с. 133].

В свою чергу, для того аби перерахувати кошти підприємству зв'язку особа-платник повинен подати платіжне доручення, у якому зазначає основні реквізити підприємства поштового зв'язку, з рахунку якого сплачуватимуться перекази їх отримувачам, та номери списків отримувачів коштів.

Потрібно розуміти, що розрахункові документи банк виконує згідно із черговістю їх надходження, яке визначено чинним законодавством і

виключно в межах залишку коштів на рахунку клієнта, якщо інше не встановлене договором між банком і клієнтом.

Як ми вже знаємо, що вимоги одержувача коштів представляє в обслуговуючий його банк розрахунковий розрахунковий документ, ще містить вимогу до платника про сплату одержувачу певної суми через бань за товарно – матеріальні цінності, виконані роботи та надані послуги – це основні положення при розрахунках платіжними дорученням.

Ось таке правове визначення надає П. Ільчук щодо платіжних доручень – вимоги можуть оплачуватися з їх акцептом і без акцепту. Акцепт в розрахунках означає згоду платника на оплату.

Акцепт вимог може бути подальшим і попереднім. При попередньому акцепті банк проводить списання коштів з рахунку платника, якщо він не заявить у встановлений термін відмову від акцепту [35, с. 118].

Особа-платник має право відмовитися від акцепту рахунку в повній сумі у разі відвантаження постачальником незамовленої, недоброякісної, нестандартної або некомплектної продукції, дострокового постачання товарів або дострокового надання послуг, пред'явлення постачальником безтоварної вимоги, відсутності затверджених або узгоджених у встановленому порядку цін на товари і послуги та інше.

О.А. Князева вдало зазначає, що саме часткова відмова від акцепту може бути при порушенні постачальником цін, знижок, арифметичних помилок у вимозі або в товарно-транспортному документі, надходженні частини незамовленої, недоброякісної або нестандартної продукції та інше.

Але вона також стверджує, що якщо покупець відмовився від акцепту доручення, який може здійснюватися в таких формах, як: вимоги, товари, що надійшли на це доручення – вимогу (за винятком швидкопсувних) надходять на відповідальне зберігання покупця [36, с. 69].

Саме тому, разі акцепту платіжного доручення – вимоги відділення банку покупця сповіщає відділення банку постачальника про оплату покупцем розрахункового документа. Сума платежу зараховується

відділенням банк постачальника на розрахунковий або інший рахунок постачальника [39, с. 539].

Потрібно зазначити, що платіжна вимога-доручення, як ми вже зазначали вище, являє собою розрахунковий документ та складається з певних складових елементів, таких як:

- Вимоги-верхньої, в якій особа-отримувач зазначається безпосередньо-прямо до особи-платника про сплату визначеної суми коштів;
- Вимоги-нижньої, в якій визначена вимога-доручення особи-платника зазначається про списання зі свого рахунку визначеної ним суми коштів [37, с. 172].

Вимога-верхня частина оформляється особою-отримувачем коштів і передається безпосередньо платнику не менше ніж у двох примірниках у вимозі-доручення.

Отже, ми зазначили, що списання коштів, що здійснюється стягувачем без згоди платника на підставі встановлених законом виконавчих документів у випадках, передбачених законом являє собою примусове списання коштів [39, с. 51].

Потрібно пам'ятати, що доставку вимог-доручень до платника може здійснювати банк отримувача через банк платника на договірних умовах. У разі згоди сплатити вимогу-доручення платник заповнює її нижню частину (від руки або із застосуванням технічних засобів - незалежно від того, як заповнена верхня частина цього розрахункового документа) і подає до банку, що його обслуговує.

По-перше, сума, яку платник погоджується сплатити одержувачу та вказує у нижній частині вимоги-доручення, не може перевищувати суму, необхідну до сплати одержувача та зазначену у верхній частині вимоги-доручення.

По-друге, платіжна вимога-доручення повертається без виконання, якщо сума, зазначена платником, перевищує суму, що є на його рахунку.

Банк платника приймає вимогу-доручення від платника протягом 20 календарних днів з дати оформлення її одержувачем [38, с. 54].

Причини несплати платником вимоги-доручення з'ясовуються безпосередньо між платником та отримувачем коштів без втручання банку.

Відповідно до статті 1071 Цивільного кодексу України кошти можуть бути списані з рахунку клієнта без його доручення на підставі рішення суду, а також у випадках, установлених законом [1].

Примусове списання коштів банки виконують з рахунків, які відкриті клієнтами в банках відповідно до нормативно-правових актів Національного банку, що регулюють порядок відкриття та використання рахунків.

Костінюк О.В. зазначає, що списання коштів, що здійснюється стягувачем без згоди платника на підставі встановлених законом виконавчих документів у випадках, передбачених законом являє собою примусовим списанням коштів [39, с. 51].

Примусове списання коштів з рахунків, на яких обліковуються кошти Державного бюджету України та місцевих бюджетів або бюджетних установ, здійснюється органами, які здійснюють казначейське обслуговування бюджетних коштів у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

У разі надходження до банку платіжних вимог на примусове списання коштів з цих рахунків вони передаються на виконання відповідному органу, що здійснює казначейське обслуговування бюджетних коштів, якщо це передбачено договором між банком та органом, який здійснює казначейське обслуговування бюджетних коштів або повертаються стягувачеві без виконання відповідно до Інструкції [5].

Примусове списання коштів з рахунків платників ініціюють стягувачі (орган державної виконавчої служби (державні виконавці) та приватні виконавці) на підставі виконавчих документів, установлених законами України.

За необґрунтованість примусового списання коштів, недостовірність даних, зазначених у платіжній вимозі, стягувач несе відповідальність згідно із законодавством України.

Для примусового списання коштів стягувач оформляє не менше ніж у трьох примірниках платіжну вимогу.

О. В. Костюнік надає правове визначення платіжній вимозі використовуючи та застосовуючи правовий аналіз до чинного законодавства, зазначає, що документ розрахункової форми, повинен містити вимогу особи-стягувача або в разі договірної списання особи-отримувача до банку, що обслуговує особи-платника, здійснити без погодження з особою-платником переказ визначеної суми коштів з рахунку особи-платника на рахунок особи-отримувача [39, с. 52].

В свою чергу, О. О. Коць, надає правове визначення інкасовому розпорядженню, вказуючи на те, що це не тільки розрахунковий документ, який повинен містити вимогу особи-стягувача, тобто певний визначений контролюючий орган до банку, що обслуговує особу-платника, але й також здійснення без погодження з особою-платником переказ визначеної суми коштів з рахунку особи-платника на рахунок особи-отримувача [40, с. 676].

Він також зазначає, що меморіальний ордер являє собою розрахунковий документ, який складається за ініціативою банку для оформлення операцій щодо списання коштів з рахунку особи-платника і внутрішньо-банківських операцій, спираючись до Закону України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» та нормативно-правових акти Національного банку [40, с. 677].

Примірник платіжної вимоги, на підставі якого здійснено часткову оплату, залишається на зберіганні в банку платника.

Банк не пізніше ніж наступного робочого дня повідомляє платника про надходження платіжної вимоги на примусове списання коштів з його рахунку, якщо умова про таке повідомлення передбачена договором банківського рахунку цього платника (у порядку, передбаченому договором).

Стягувач може відкликати платіжну вимогу в будь-який час до списання коштів з рахунку платника шляхом подання листа про відкликання до банку, що обслуговує стягувача.

Платіжна вимога відкликається лише в повній сумі.

Право договірною списання може бути також надане банку, що обслуговує платника, наприклад, у разі оплати комісійної винагороди за обслуговування рахунку, чи погашення кредиту, якщо банк є кредитором платника.

Банк обумовлює своє право на здійснення договірною списання за дорученням платника з його рахунку в договорі банківського рахунку або іншому договорі про надання банківських послуг.

Договір створений між банком та особи-платника повинен містити певну необхідну визначену інформацію відповідно до чинного законодавства:

- По-перше умови, за якими банк повинен здійснити (здійснювати) договірне списання;
- По-друге номер рахунку платника, з якого має здійснюватися договірне списання;
- По-третє найменування отримувача;
- По-четверте номер і дату договору з отримувачем, яким передбачене право отримувача на договірне списання коштів з рахунку платника;
- По-п'яте перелік документів, які отримувач має надати банку, що обслуговує платника (якщо вони передбачені в договорі) [41, с. 714].

Отримувач для здійснення договірною списання оформляє платіжну вимогу, яку подає до банку, що обслуговує платника. У реквізиті «Призначення платежу» отримувач зазначає назву, номер і дату договору з платником, яким передбачене право отримувача на договірне списання, а також назву і статтю закону, що передбачає таке списання [41, с. 715].

Якщо кредитором за договором є банк, що обслуговує платника, то право цього банку на здійснення договірною списання передбачається в

договорі банківського рахунку або іншому договорі про надання банківських послуг. Договір може містити інформацію, яка потрібна банку для списання ним коштів з рахунку платника.

Ж не треба забувати, що банк, що обслуговує особу-платника, здійснюючи на підставі договору банківського рахунку або іншого договору про надання банківських послуг договірне списання коштів з рахунку платника, оформляє меморіальний ордер, у реквізиті «Призначення платежу» якого зазначає номер, дату договору, яким передбачено можливість застосування договірного списання [42, с. 25].

Платник у договорах банківського рахунку або інших договорах про надання банківських послуг може передбачати доручення банку на договірне списання коштів з його рахунків на користь третіх осіб або свої рахунки, відкриті в тому чи іншому банку.

Але договір може містити інформацію, необхідну банку списання ним коштів із рахунку платника.

Також банк, який обслуговує особу-платника, здійснюючи на підставі договору про розрахунково-касове обслуговування або іншого договору про надання банківських послуг договірне списання коштів з рахунку платника, оформляє меморіальний ордер, у реквізиті «Призначення платежу» якого вказує інформацію про платежі та номер, дату договору, згідно з якому передбачено можливість застосування договірного списання.

Звернення стягнення на предмет обтяження, яким є майнові права на кошти, розміщені на банківському рахунку, здійснюється шляхом договірного списання на платіжну вимогу, що обтяжується при повідомленні банку про таке обтяження [43, с. 46].

Т. Кричевська вказує, що розрахунковий чек повинен містити письмове розпорядження власника рахунку (чекодавця) банку-емітенту, у якому відкрито його рахунок, про сплату чекодержателю зазначеної в чеку суми коштів [44, с. 41].

Розрахунковий чек містить письмове доручення власника рахунку (чекодавця) обслуговуючому його банку на перерахування вказаної в чеку суму грошей з його рахунку на рахунок одержувача коштів (чекодержателя). Дана форма розрахунків в останні роки все ширше використовується при одноміських розрахунках (особливо розрахунків з транспортними організаціями).

Щодо класифікації чеків, то існують такі, як: чеки з лімітованих і не лімітованих чекових книжок.

Лапко Н. зазначає, що лімітовані чекові книжки видаються для розрахунків тільки з одним постачальником або підрядчиком [45, с. 42].

При надходженні товарів у вигляді наданні послуг, платник виписує чек з книжки і передає його представнику постачальника або підрядчика, який стає чекодержателем. Чекодержатель представляє виписаний чек в свою установу банку, як правило, на наступний день після виписки для зарахування грошей на його розрахунковий рахунок.

В діяльності чеків існує така класифікація, як:

- 1) Підприємство або фізична особа, яка здійснює платіж за допомогою чека та підписує його - чекодавець;
- 2) Банк, що видав розрахунковий чек або\чи\та розрахункову чекову книжку) - банк-емітент;
- 3) Підприємство або фізична особа, яка є отримувачем коштів за чеком - чекодержатель [46, с. 169].

Розрахункові чеки використовуються у безготівкових розрахунках підприємств та фізичних осіб з метою скорочення готівкових розрахунків за отримані товари (виконані роботи, надані послуги).

Чеки використовуються лише для безготівкових перерахувань за рахунок чекодавця на рахунок одержувача коштів та не підлягають сплаті готівкою (крім випадків, передбачених Інструкцією).

Чеки виробляються на замовлення банку Банкотно-монетним двором НБУ або іншим спеціалізованим підприємством на спеціальному папері з

дотриманням усіх обов'язкових вимог, передбачених Інструкцією. Чеки брошуруються у розрахункові чекові книги (чекові книги) по 10, 20, 25 аркушів [46, с. 170].

Також є чеки, що використовуються фізичними особами для здійснення одноразових операцій, виготовляються як окремі бланки, облік яких банки ведуть окремо від чекових книг.

Чекодавець бронює кошти на окремому аналітичному рахунку «Розрахунки чеками» відповідних балансових рахунків (аналітичний рахунок «Розрахунки чеками») у банку-емітенті для гарантованої оплати чеків.

Саме з цієї причини він повинен подати платіжне доручення для перерахування коштів на аналітичний рахунок «Розрахунки чеками» (фізична особа може подавати заяву про перерахування коштів або вносити суму готівкою). Чекову книжку на ім'я чекодавця (фізичної особи) банк-емітент видає на суму, що не перевищує залишок коштів на рахунку чекодавця [47, с. 28].

Т. Левицька стверджує, чекова книжка має свій строк дії, який обраховується в один рік. Чека, також має свій строк дії та визначається в три місяці з дати їх видачі. Чеки, виписані після зазначеного строку, вважаються недійсними і до оплати не приймаються [47, с. 29].

В свою яергу, невикористані чекові книжки може також мають строк дії та продовжуватися за погодженням з банком-емітентом, про що він робить відповідну відмітку на обкладинці чекової книжки (у правому верхньому куті), засвідчуючи її підписом головного бухгалтера і відбитком штампа банку [48, с. 938].

Чекова книжка може видаватися для розрахунків з будь-яким конкретним постачальником або з різними постачальниками.

Чек приймається чекодержателем до оплати безпосередньо від чекодавця, на ім'я якого оформлені документи, що підтверджують отримання ним товарів (виконання робіт, надання послуг). Видача чеків на пред'явника не проводиться [48, с. 939].

Підприємствам не дозволяється здійснювати обмін чека на готівку та отримувати готівкою здачу із суми чека.

Фізичні особи можуть обмінювати чек на готівку або отримувати здачу із суми чека готівкою (але не більше 20 відсотків від суми цього чека).

Чекодавець виписує чек з чекової книги при здійсненні платежу та видає за отримані ним товари (виконані роботи, надані послуги). Виписуючи чек, чекодавець переписує на його корінець залишок ліміту з корінця попереднього чека і відзначає новий залишок ліміту.

Якщо чекодавець та чекотримач обслуговуються в одному банку, то після перевірки правильності заповнення реквізитів чеків та реєстру чеків банк з першого примірника реєстру чеків списує кошти з відповідного рахунку чекодавця та зараховує їх на рахунок чекодержателя.

Отеж, ми дійшли висновку, що у разі здійснення клієнтами різних банків розрахунків чеками банк чекотримача приймає чеки з реєстром чеків та разом з іншим та третім екземпляром цього реєстру інкасує їх у банк-емітент. У такому випадку кошти на рахунок чекодержателя зараховуються банком, що його обслуговує, тільки після отримання їх від банку-емітента [48, с. 940].

2.2. Акредитивна форма розрахунків та інкосаві доручення

Визначивши правове положення та основну структуру розрахунків платіжними дорученнями-вимогами, чеками, ми можемо перейти до правового аналізу становища акредитивної форми та інкасових доручень.

В. Марченко надає правове нормативне визначення на основі чинного законодавства поняття акредитиву та стверджує, що акредитив являє собою визначений вид договору, який містить певне зобов'язання емітенту-банку, який за дорученням клієнта або від свого імені проти документів, які відповідають умовам акредитива, банк зобов'язаний виконати платіж на

користь бенефіціара або доручає іншому (виконуючому) банку здійснити цей платіж [49, с. 26].

Застосовується в тому випадку, коли вона встановлена договором. Особливістю акредитивної форми розрахунків полягає в тому, що оплату платіжних документів здійснюють по місцю знаходження постачальника відразу після відвантаження ним продукції.

Кожний акредитив призначений для розрахунків тільки з одним постачальником і виставляється на термін, вказаний в договорі, який може бути продовжений за згодою постачальника і покупця.

Виплати по акредитиву проводять на протязі терміну його дії в банку постачальника в повній сумі акредитива або по частинах проти представлених Постачальник Покупець Відділення банку, що обслуговує постачальника.

Але в свою чергу Ю. В. Машика не погоджується з твердженням Марченко та зазначає, що невикористаного акредитива повертають підприємству – покупцеві і зараховують на його розрахунковий рахунок, якщо акредитив виставлений за рахунок власних коштів, або перераховують в погашення заборгованості по позиці, якщо акредитив виставлений за рахунок банківського кредиту [50, с. 348].

Залишок невикористаного акредитива повертають підприємству – покупцеві і зараховують на його розрахунковий рахунок, якщо акредитив виставлений за рахунок власних коштів, або перераховують в погашення заборгованості по позиці, якщо акредитив виставлений за рахунок банківського кредиту [51, с. 101].

Класифікація акредитиву є варіаційною та не встановленою. М. Пацера встановлює свою класифікацію та поділяє акредитив на такі види:

- Акредитив у грошовій сфері.
- Акредитив у сфері товарної-документації [52, с. 43].

В свою чергу, акредитив у грошовій сфері, являє собою письмовий грошовий документ, який містить певне розпорядження банку про основну

виплату власнику вказаної суми повністю Постачальник Покупець Відділення банку постачальника Відділення банку покупцю або частинами.

А Акредитив у сфері товарної-документації являє собою визначний документ, який відповідає вимогам чинного законодавства та містить перелік визначені інформації, а саме зазначає, що імпортер дає доручення банку, який його обслуговує, здійснити оплату документів третій особі [53, с. 110].

У Акредитиві у грошовій сфері, вказуються основні положення:

Насамперед це положення в яких міститься інформація про назву та адресу експортера, зазначається сума аккредитиву та термін його дії. А також повинно бути зазначено вид товарів, які потрібно оплатити;

[53, с. 110].

У документарному акредитиві звичайно вказуються:

- Назва та адреса експортера;
- Сума аккредитиву;
- Термін його дії;
- Рід товарів, які потрібно оплатити;
- Документи, які повинні бути пред'явлені експортером для отримання платежу (транспортні документи, страхові поліси, сертифікати якості товарів) [53, с. 111].

По-перше, фактор заморожування коштів покупців на період дії акредитива до його фактичного використання, а також можливість затримки відвантаження продукції постачальником до надходження акредитива можливо віднести до недоліків акредитивної форми розрахунків. По-друге акредитивна форма гарантує негайну оплату рахунків постачальників і сприяє дотриманню розрахунково – платіжної дисципліни.

Потрібно пам'ятати при розрахунках акредитивами до економічних відносин вступають такі суб'єкти:

- банк-емітент – банк, який відкрив акредитив;
- бенефіціар – особа, якій призначено платіж або на користь якої відкрито акредитив;

- виконуючий банк – банк, за дорученням банку-емітента здійснює платіж проти документів, визначених акредитиве. Виконуючий банк залежно від угоди з акредитиву, виконання якої доручено йому банком-емітентом, може бути авізуючим банком;
- авізуючий банк – банк, за дорученням банку-емітента авізуючий (що повідомляє) акредитив бенефіціара без будь-якої відповідальності за його оплату;
- заявник акредитива – платник, який подав обслуговуючому банку заяву про відкриття акредитива [54, с. 17].

Але банк-емітент може відкривати такі види акредитивів:

- покритий – акредитив, для здійснення платежів за яким заздалегідь бронюються кошти платника у повній сумі на окремому рахунку у банку-емітенті або виконуючому банку. Кошти заявника акредитива бронюються на аналітичному рахунку «Розрахунки з акредитивів»;
- непокритий – акредитив, оплата за яким (якщо тимчасово не має коштів на рахунку платника) гарантується банком-емітентом за рахунок банківського кредиту [55, с. 54].

Акредитив може бути відкличним або безвідкличним. Це зазначається на кожному акредитиві. Якщо немає такої позначки, то акредитив є безвідкличним.

Відкличний акредитив може бути змінений або анульований банком-емітентом у будь-який час без попереднього повідомлення бенефіціара (наприклад, у разі недотримання умов, передбачених договором, дострокової відмови банком-емітентом від гарантування платежів за акредитивом).

Усі розпорядження про зміни умов відкличного акредитива або його анулювання заявник може надати бенефіціару лише через банк-емітент, який повідомляє виконуючий банк, а останній – бенефіціара.

Безвідкличний акредитив – це акредитив, який може бути анульований або умови якого можуть бути змінені лише за згодою на це бенефіціара, на користь якого він був відкритий [56, с. 127].

I. Спільник вдало зазначає в своїй науковій збірці, що клієнт подає до банку-емітента заяву про відкриття акредитива та в разі відкриття покритого акредитива – відповідні платіжні доручення для відкриття акредитива.

Якщо відкривається покритий акредитив, депонований у виконуючому банку, який не є банком-емітентом, то заявник, крім заяви, подає до банку-емітента платіжне доручення на перерахування коштів для бронювання їх у виконуючому банку.

Банк-емітент перераховує кошти заявника на аналітичний рахунок «Розрахунки за акредитивами» у виконуючому банку та повідомляє його про умови акредитива [57, с. 139].

Він також окреслює такий факт, що у разі відкриття покритого акредитива, депонованого в банку-емітенті, заявник подає заяву та платіжне доручення на перерахування коштів із свого рахунку на аналітичний рахунок «Розрахунки за акредитивами» у банку-емітенті [57, с. 140].

Акредитив є відкритим після того, як здійснено відповідні бухгалтерські записи за рахунками та надіслано повідомлення бенефіціару про відкриття та умови акредитива (повідомлення) [58, с. 137].

У разі відкриття покритого акредитива клієнт подає заяву в кількості примірників, необхідній для всіх учасників розрахунків.

Банк-емітент повинен проінформувати виконуючий банк про відкриття акредитива шляхом надсилання йому електронною поштою (електронне повідомлення) або іншими засобами зв'язку, що передбачені договорами між банками, заяви або повідомлення.

Виконуючий (авізуючий) банк про відкриття та умови акредитива повідомляє бенефіціара (авізує акредитив) протягом 10 робочих днів з дня отримання повідомлення від банку-емітента (авізуючого банку). Після відвантаження продукції (виконання робіт, надання послуг) бенефіціар подає

виконуючому банку потрібні документи, що передбачені умовами акредитива, разом з реєстром документів за акредитивом. Виплати бенефіціару за акредитивом, кошти за яким заброньовано у виконуючому банку, здійснюються з аналітичного рахунку «Розрахунки за акредитивами» [59, с. 261].

Виконуючий банк списання коштів з аналітичного рахунку «Розрахунки за акредитивами» на підставі першого екземпляра реєстру документів з акредитива, представленого разом з іншими документами, що відповідають умовам акредитива, оформляється меморіальним ордером [60, с. 83].

Перший приклад реєстру документів з акредитиву залишається у документах дня виконуючого банку, другий (з потрібними відмітками банку про дату отримання та виконання) – видається бенефіціару, третій та четвертий – разом із документами, передбаченими умовами акредитива, надсилаються до банку-емітенту, у якому третій екземпляр використовується для списання суми заяви з відповідного позабалансового рахунку, призначеного для обліку акредитивів, а четвертий – видається заявнику акредитива разом з іншими документами з акредитива [61, с. 103].

Основний виконуючий банк при використанні акредитива, кошти за яким заброньовані у банку-емітенті, перевіряє за дорученням цього банку виконання всіх умов акредитива за поданим бенефіціаром реєстру документів з акредитива та інших документів, передбачених акредитивом.

Перший і другий приклади реєстру документів з акредитиву разом з іншими документами виконуючий банк направляє до банку-емітенту, третій - використовує для списання суми заяви з відповідного позабалансового рахунку, призначеного для обліку акредитивів (після надходження коштів від банку емітента), четвертий (з потрібними відмітками) банку про дату отримання) - видає бенефіціару [61, с. 104].

Банк-емітент, зробивши перевірку виконання всіх умов акредитива, на підставі першого примірника реєстру документів за акредитивом списує

кошти з аналітичного рахунку «Розрахунки за акредитивами» і перераховує їх на рахунок бенефіціара.

Перший примірник реєстру документів за акредитивом банк-емітент зберігає в документах дня банку, а другий (з потрібними відмітками банку про дату одержання та виконання) - видає заявнику акредитива разом з іншими документами за акредитивом.

У всіх акредитивах обов'язково має передбачатися дата закінчення строку і місце подання документів для платежу.

Дата, яку зазначено в заяві, є останнім днем для подання бенефіціаром до оплати реєстру документів за акредитивом та документів, передбачених умовами акредитива. Банки мають здійснювати контроль за строком дії акредитива, який зазначений у заяві.

У день закінчення строку дії акредитива, кошти за яким заброньовані у виконуючому банку, останній в кінці операційного дня списує кошти з аналітичного рахунку «Розрахунки за акредитивами» та перераховує в банкемітент на рахунок, з якого вони надійшли.

Тобто, банк-емітент зараховує одержані кошти на рахунок заявника акредитива та списує потрібну суму з відповідного позабалансового рахунку, що призначений для обліку акредитивів.

Саме тому, акредитив, кошти за яким заброньовані в банку-емітенті, закривається ним після закінчення строку, зазначеного в акредитиві, з урахуванням нормативного строку проходження документів спецзв'язком від виконуючого банку до банкуемітента або після отримання від виконуючого банку підтвердження про невиконання акредитива [62, с. 33].

Відповідно до чинного законодавства, за договором розрахунків у формі інкасо продавець виконавши зобов'язання за договором, доручає банку отримати платіж від покупця. [62, с. 34].

Отже, загальний порядок здійснення розрахунків з використанням інкасових доручень встановлено нормами ЦКУ. У разі розрахунків за інкасовими дорученнями банк – емітент за дорученням і за рахунок клієнта

здійснює дії, пов'язані з отриманням від платника платежу та (або) акцепту платежу. Банк – емітент, що отримав інкасове доручення, має право залучати для його виконання інший банк (виконуючий банк) [1].

Тобто, суттю розрахунків з використанням інкасових доручень є надання банком - емітентом послуги з витребування з платника коштів визначеної суми платежу. При цьому вимога до платника про здійснення платежу висувається виконуючим банком.

Отже, ми дійшли висновку, що чинне законодавство не визначає певних вимог до форми інкасового доручення, тому, воно може бути як у вигляді платіжної вимоги, так і у вигляді інших розрахункових документів.

2.3. Розрахунки з використанням векселів та банківських платіжних карток

Положення векселів, їх основні компоненти, документацію, суб'єкти та їх структуру визначає чинне законодавство, а саме чинний Закон України «Про цінні папери та фондовий ринок». Відповідно до положень цього нормативно-правового акту, він визначає вексель як цінний папір, який посвідчує безумовне грошове зобов'язання особи-векседавця або його наказ третій особі сплатити після настання строку платежу визначену суму власникові векселя, тобто на законному рівні це векселедержателю [10].

Щодо класифікації векселів, потрібно звернутися до В. Харченко, який у своїх наукових збірках та виданнях зазначає, що векселі поділяються на прості векселі та переказні векселі, або іншими словами векселі-тратта.

Зіставлення цих двох основних векселей надає нам основну відмінність один від одного, яка полягає в тому, що за простим векселем векседавець є одночасно і платником за простим векселем. Суттю переказного векселя є те, що у відносинах, пов'язаних з його видачі, беруть участь не дві, а три сторони: векседавець (трасант), платник за векселем (трасант) та векселедержатель [63, с. 32].

Відповідно до нормативних положень, простий вексель містить в собі таку інформацію, а саме:

- 1) Назва «вексель» в договорі, зазначене мовою документа;
- 2) Визначене зобов'язання про сплату певної суми визначним документом;
- 3) Певні строки;
- 4) Визначене місце здійснення платіжу;
- 5) Найменування осіб документа. Тобто, кому або за наказом кого платіж повинен бути здійснений;
- 6) Зазначення дати і місця складання векселя;
- 7) Підпис особи-векселедавця [11].

Тако, не треба забувати, що окрім основних нормативно-визначених положень про вексель є ще інші, які зазначають, що переказний вексель повинен містити найменування трасата.

Зазнаючи про переказний вексель, не можна не згадати про те, що він може бути переданий векселедержателем третій особі за допомогою індосамента – особливого напису, вчиненого на векселі. У разі здійснення індосамента новий векселедержатель отримує право вимагати оплату векселя від трасата [63, с. 33].

Згідно зі ст.4 Закону про векселі видавати прості та переказні векселі можливо лише для оформлення грошового боргу за фактично поставлені товари, виконані роботи та надані послуги [11].

Саме тому, умова про проведення розрахунків із застосуванням векселів повинна бути обов'язково відображена у відповідному договорі, який укладається у письмовій формі [11].

При цьому згідно зі ст. 6 Закону про векселі платіж за векселем повинен бути здійснений тільки у безготівковій формі [11].

Прості та переказні векселі мають певні строки, визначені законом, а саме:

- Визначені строки за пред'явлення;

- Визначені строки у визначений строк від пред'явлення;
- Визначені строки у визначений строк від дати складання;
- Визначені строки на певну дату [11].

Платіж за векселем може бути забезпечений авалем, який є вексельним поручительством. Тобто у випадку не платежу за векселем векселедержатель має право пред'явити вимогу про його оплату як до векседавця, так і до аваліста.

Уніфікований закон передбачає акцепт переказного векселя, тобто згоду платника оплатити його. Переказні векселі, що підлягають оплаті у визначений строк з моменту його пред'явлення, повинні бути пред'явленні до акцепту протягом одного року з дня їх складання [11].

У випадку не сплати простого векселя у встановлений строк або отримання відмови в акцепті переказного векселя векселедержатель повинен здійснити протест векселя, який є вимогою про здійснення платежу. Строки для пред'явлення векселя до протесту встановлені Уніфікованим законом.

Відповідно до норм положення Закону України «Про обіг векселів» вексель, опротестований нотаріусом, є виконавчим документом. Подальше стягнення заборгованості за таким векселем здійснюється в порядку, передбаченому Законом про виконавче впровадження [11].

Щодо правової класифікації, векселі можливо умовно поділити на такі, як: комерційні та фінансові векселі.

Комерційний вексель з'являється в обігу в результаті реальної угоди з купівлі-продажу цінностей, виконаних робіт, наданих послуг. Звідси походять синоніми комерційного векселя: товарний, торговельний.

Фінансовий вексель виникає у результаті фінансової операції і засвідчує отримання грошової позики [64, с. 175].

Ю. Д. Чацкіс визначає у своїх наукових положеннях про те, що фінансовий банківський вексель являє собою визначений цінний папір, що посвідчує безумовне зобов'язання банківської установи сплатити після настання строку платежу визначену суму власнику векселя [64, с. 176].

Відповідно до Закону «Про обіг векселів в Україні» від 2001 року до фінансових векселів належать:

- фінансовий банківський вексель
- фінансовий казначейський вексель [11].

Фінансовий банківський вексель – цінний папір, що посвідчує безумовне зобов'язання банківської установи сплатити після настання строку платежу визначену суму власнику векселя [64, с. 176].

Також Ю. Д. Чацкіс надає нормативно-правове визначення поняттю фінансовий казначейський вексель, та зазначає його як цінний визначений папір, що посвідчує безумовне грошове зобов'язання центрального органу виконавчої влади, що здійснює казначейське обслуговування бюджетних коштів, яким оформлено заборгованість державного бюджету, сплатити після настання строку платежу визначену суму власнику векселя (векселедержателю) [65, с. 92].

Також, векселі можливо поділити на прості і переказні.

Ю. Д. Чацкіс зазначає, що простий вексель означає зобов'язання однієї особи виплатити зазначену суму коштів іншій особі за поставлені товари чи надані послуги, а в свою чергу переказний вексель є наказом позичальникові виплатити певну суму коштів пред'явникові векселя. У складанні простого векселя беруть участь дві особи: боржник і кредитор. Боржник (векселедавець) виписує вексель, у якому зобов'язується виплатити суму боргу у зазначений термін, підписує його і передає своєму кредитору (векселедержателю) [65, с. 93].

Як правило, у складанні переказного векселя беруть участь три суб'єкти:

- кредитор (трасант, векселедавець) – особа, яка виставляє вексель з наказом здійснити платіж;
- боржник (трасат, платник) – особа, яка отримує наказ заплатити;
- ремітент (векселедержатель, перший покупець векселя) особа, на користь якої видано вексель [65, с. 94].

Саме тому, переказний вексель має бути акцептований платником. Акцепт векселя – напис платника на переказному векселі (тратті) про згоду на оплату [65, с. 70].

Для ремітента володіння векселем передбачає кілька можливостей:

- 1) він може зберігати вексель у власному сейфі або в банку і при настанні строку платежу подати його трасату для оплати;
- 2) векселедержатель може отримати банківський кредит, перевраховавши вексель у банку до настання строку його погашення або надавши вексель банку в заставу;
- 3) власник векселя може розплатитися ним зі своїм контрагентом [66, с. 213].

Вексель може бути переданий іншій особі (знаходитись в обігу) шляхом індосаменту.

О. Б. Чернишова вказує, що індосамент це певний визнаений напис, особливий або спеціальний передатний запис на іншому боці векселя або на додатковому аркуші, нормативно визначеним законом - алонжі, що засвідчує перехід права за цим документом до іншої особи [66, с. 98].

О. Б. Чернишова, також стверджує, що аркуш паперу, що додається до векселя для додаткових індосаментів тобто передатних записів, якщо на зворотному боці векселя вони не вміщуються це правове визначення поняття Алонжу відповідно до нормативного чинного законодавства [66, с. 214].

Останнім елементом схеми обігу переказного векселя є процедура його погашення. Останній векселедержатель повинен подати вексель до сплати в день, коли він має бути оплачений, або в один із двох наступних робочих днів.

Також, потрібно пам'ятати в якій формі проводиться оплата векселя – у формі готівкою, чеком або переказом на банківський рахунок.

З моменту оплати векселя особа, яка здійснила платіж, вважається вільною від зобов'язання.

У разі відмови або неспроможності боржника оплатити вексельну суму, використовуючи принцип солідарної відповідальності за векселем, векселедержатель може подати позов до всіх індосантів, гарантів та трасанта без урахування черговості підписів на векселі. Однак поданню позову проти солідарно відповідальних осіб має передувати процедура протесту векселя з боку векселедержателя. Векселедержатель протягом двох робочих днів після строку платежу за векселем подає вексель нотаріусу за місцезнаходженням платника [66, с. 215].

Як боргове грошове зобов'язання вексель має ряд суттєвих особливостей, головними з яких є абстрактність, оскільки, виникнувши на основі конкретної угоди, вексель від неї відокремлюється й існує як самостійний договір.

У світовій практиці вексельний обіг регламентується законами і положеннями, що базуються на міжнародному вексельному праві, яке передбачає досить ліберальну процедуру їх випуску, зокрема для цього не вимагається ні державної реєстрації векселя, ні спеціального захисту його бланку, ні попередніх умов його появи. Від учасників угоди, укладеної з використанням векселя, вимагається лише наявність у них право- і дієздатності.

Історія векселів на території України бере свій початок, ще у 18 ст., і, з розвитком ринків, грошових відносин та економіки в країні, вони набули певного росту. Того ж року, з метою уніфікації порядку випуску й обігу векселів у різних країнах, у Женеві була підписана Міжнародна конвенція про векселі [67, с. 121].

У внутрішньому обігу векселя в Україні у 1991 році майже не використовувалися, хоч і знаходили застосування у зовнішній торгівлі. В Україні векселі були легалізовані постановою Верховної Ради від 17 червня 1992 р. «Про застосування векселів у господарському обороті України».

Отже, проаналізувавши невеликий історичний фактор розвитку векселів, потрібно зазначити, що кроком у становленні забезпечення

вексельного обігу стало прийняття спільної постанови Кабінету Міністрів та Національного банку України від 10 вересня 1992 року «Про затвердження Правил виготовлення та використання вексельних бланків», якою були встановлені правила виготовлення та використання вексельних бланків, чітко регламентований їхній вигляд, а також обов'язкові умови, які можуть бути підставою для видачі векселя, зокрема, було визначено, що використовувати векселі та бути учасниками вексельного бігу можуть лише юридичні особи – суб'єкти підприємницької діяльності, які визнаються такими відповідно до чинного законодавства України [67, с. 122].

Крім того, було зазначено, що векселі можуть видаватися лише для оплати за поставлену продукцію, виконані роботи та надані послуги, окрім векселів Міністерства фінансів, Національного банку України та комерційних банків України.

5 квітня 2001 року Президент України підписав прийнятий Верховною Радою Закон «Про обіг векселів в Україні» [13], що визначає особливості, пов'язані з вексельним обігом, який полягає у видачі векселів, здійсненні операцій з ними та виконанні зобов'язань у господарській діяльності [13].

Відповідно до цього закону видавати векселі можна лише для оформлення грошового боргу за фактично поставлені товари, виконані роботи або ж надані послуги. Платіж за векселем на тер [13].

Дедалі частіше фізичні особи і суб'єкти господарювання здійснюють розрахунки за товари, послуги та виконані роботи за допомогою такого платіжного інструменту, як пластикові картки. Це зручний, сучасний та універсальний інструмент. Сьогодні існує багато різноманітних видів карток, схожих між собою зовні, однак різних за суттю, своїм функціональним призначенням та технологією використання. Оскільки платіжні картки виготовляються з пластмаси, то їх ще називають пластиковими картками.

Взагалі емісія платіжних карток нашій країні проводиться тільки банками, що уклали договір з платіжною організацією відповідної платіжної системи та отримали її дозвіл на виконання цих операцій. Сама по собі

банківська платіжна картка є власністю емітента і надається клієнту або його довіреній особі для користування відповідно до умов договору з клієнтом.

О. А. Шевчук вказує на такий цікавий факт, що разом із картою держателю видається конверт із ПІН-кодом, тобто з персональним ідентифікаційним номером, який відомий лише держателю картки і потрібний для його ідентифікації під час здійснення операцій з її використанням. Отже, по закінченні терміну дії банківської платіжної картки (він зазначається на самій картці і в договорі з банком) її повертають до банку для продовження терміну або заміни картки [68, с. 31].

Він стверджує, що відносини між клієнтом і емітентом пластикових карток будуються на договірних засадах.

Зарахування (поповнення) коштів на картрахунки фізичних осіб здійснюється внесенням готівки через каси банків, депозитні банкомати, переказуванням коштів з інших власних рахунків, за рахунок наданого кредиту та процентів, нарахованих на залишок коштів на картрахунку, а також з рахунків інших фізичних та юридичних осіб за їх дорученням.

Розрахунки за виконані клієнтом операції з використанням платіжної картки здійснюються в межах залишку коштів на картрахунку та/або за рахунок наданого банком кредиту (якщо це передбачено договором між клієнтом і банком-емітентом).

Платіжною картою є спеціальний платіжний засіб у вигляді емітованої пластикової або іншої картки, що використовується для ініціювання переказу коштів з рахунку платника або з відповідного рахунку банку з метою оплати вартості товарів (робіт, послуг), перерахування коштів зі своїх рахунків на рахунки третіх осіб, а також отримання коштів у касах банків, пунктах обміну іноземної валюти і через банківські автомати [68, с. 32].

Цей перелік операцій не є вичерпним і може бути і може бути доповнений у договорі між банком, який випустив картку (банк – емітент), та його власником. Всі операції з платіжної картки враховуються на картковому

рахунку, порядок відкриття та умови використання якого обумовлюються у договорі між банком – емітентом та власником платіжної картки.

Залежно від характеристики власника банківські платіжні картки поділяються на такі види:

- Корпоративна платіжна картка, емітована банком на ім'я юридичної особи або фізичної особи – суб'єкта підприємницької діяльності.

Для своїх працівників ЗПП "Таврида" користується такою картою. У банку ПАТ РФ "УкрСиббанк" укладено угоду про зарплатний проект, де кожен працівник отримує заробітну плату на картковий рахунок.

- Особиста платіжна картка, імітована на ім'я фізичної особи, яка не є суб'єктом підприємницької діяльності [69, с. 328].

Крім того, залежно від схеми обслуговування карткового рахунку банківські платіжні картки умовно можна поділити на:

- Дебетові, що дозволяють їх власнику здійснювати розрахункові операції та отримання готівки в межах суми, що знаходиться на картковому рахунку;

- Кредитні, що дозволяють здійснювати викладені вище операції з допомогою кредиту, наданого банком [69, з. 329].

Синтетичний облік руху коштів за картковим рахунком здійснюється у розділі журналу 1 за кредитом рахунку та 4 – за дебетом.

Підставою для запису в журнал є авансовий звіт особи, яка користувалася корпоративною картою, та документи, що підтверджують витрати та зняття готівки з картрахунку. Дані авансових звітів підзвітних осіб, які користувалися картрахунком, повинні співпадати з виписками банку.

Аналітичний облік руху карток організують на позабалансовому субрахунку 023 «Матеріальні цінності на відповідальному зберіганні».

Для обліку руху коштів по картках відкриваються картрахунки, на які перераховуються засоби з звичайних поточних рахунків. Послуги банку з відкриття карт рахунків і оформлення корпоративних карток є звичайно

платними. У той же час самі корпоративні картки залишаються у власності банку.

Витрати, що пов'язані з придбанням та обслуговування, корпоративних платіжних карток, відображаються у складі адміністративних витрат і нараховуються у тому періоді, до якого вони належать. Якщо підприємство здійснює передоплату за певний період (наприклад рік), то її сума відображається спочатку на рахунку 39 «Витрати майбутніх періодів», а потім щомісяця списується на рахунок 92 «Адміністративні витрати» [69, с. 196].

Виходячи з економічної суті операції виокремлюють фінансові та нефінансові операції з платіжними картками.

До фінансових операцій з платіжними картками відносять:

- поповнення грошових коштів на рахунки клієнтів;
- певна безготівкова оплата за товари або\чи\та послуги;
- виплата заробітної плати працівникам установ;
- переказ коштів клієнтом на інші власні рахунки та на рахунки інших осіб;
- одержання готівки в касах банків, інших фінансових установ, торговців і через банкомати, у тому числі екстрене отримання готівки у разі втрати держателем платіжної картки [69, с. 330].

До нефінансових операцій з платіжними картками відносять:

- установлення та зміна терміну дії платіжної картки;
- установлення та зміна лімітів платіжної картки;
- одержання клієнтом додаткових карток держателям;
- зміна ПІН-коду для здійснення операцій;
- блокування операцій по картці внесенням її в СТОП-ЛИСТ;
- отримання виписки про залишок коштів на картрахунку, а також довідок, пов'язаних з операціями по картрахунку [69, с. 331].

Безготівкові розрахунки населення у сфері торгівлі та послуг є важливою операцією банків. Їх здійснення забезпечується, зокрема, через використання платіжних карток.

В. А. Шпильовий зазначає досить важливу інформацію про здійсненні операції з платіжними картками та їх документацію, він зазначає, що по-перше для здійснення розрахунків торговець проводить авторизацію, тобто здійснює процедуру отримання дозволу на проведення операції із застосуванням платіжної картки.

По-друге, торговець оформляє сліп або квитанцію платіжного терміналу залежно від установленого на підприємстві обладнання вже після одержавши дозвіл на проведення операції.

А вже останньою дією є те, що він може вимагати підтвердження особи держателя платіжної картки. Останній або підписує сліп чи квитанцію платіжного терміналу (перевіряється відповідність цього підпису зразку на платіжній картці), або вводить свій ПІН-код [70, с. 327].

Держателю торговець разом зі сліпом (квитанцією платіжного терміналу) повинен видати чек касового апарата, що підтверджує факт оплати товару.

С. В. Фімяр, має досить іншу думку стосовно здійснення виплат платіжними картками, та зазначає, що за допомогою банківської платіжної картки може здійснюватися виплата заробітної плати працівникам підприємств, організацій та установ [70, с. 327].

За допомогою банкоматів банки надають послугу переказування коштів з однієї платіжної картки на іншу.

Однією з найпоширеніших операцій з платіжною картокою є використання її для одержання готівки через банкомат.

Він також наголошує, що держатель платіжної картки готівку зі свого картрахунку може одержати не лише в касі банку, іншої фінансової установи або в банкоматі, а й у торговців.

Якщо держатель втратив (тобто загубив або у нього вкрали) платіжну картку, то йому треба негайно звернутися до банку з проханням заблокувати її. Утім послуга блокування, тобто внесення картки в СТОП-ЛИСТ, в окремих банків є платною.

В цьому разі клієнт покриває банку також витрати, пов'язані з виготовленням нової платіжної картки. На окремі операції з використанням платіжних карток банки можуть установлювати ліміти (обмеження) [70, с. 328].

Власник платіжної картки може замовити в банку додаткові картки для довірених осіб, зокрема членів своєї сім'ї.

Саме тому, держателі банківських платіжних карток можуть у будь-якому банкоматі в мережі свого банку-емітента змінити старий ПІН-код своєї картки на новий. Держателі платіжних карток можуть оперативно отримувати інформацію про стан картрахунку.

Отже, проаналізувавши стан картрахунку, ми зрозуміли, що дізнатися про стан картрахунку можна, просто зателефонувавши до банку. Але потрібно обов'язково назвати номер картки, пароль, та особа зможе отримати відповідну інформацію. Одержати інформацію про стан картрахунку можна у вигляді повідомлень, які надходять на мобільний телефон або на адресу електронної пошти власника платіжної картки [70, с. 329].

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Отже, здійснивши дослідження правового регулювання форм безготівкових розрахунків та на підставі викладеного в випускній кваліфікаційній роботі матеріалу, можна зробити такі висновки:

1. Розрахунки – це регулювання платежів та грошових вимог і зобов'язань, що виникають у зв'язку з економічними, політичними і культурними відносинами між юридичними особами і громадянами різних країн. Законодавство, що регулює здійснення розрахунків не дає визначення поняттю «форми розрахунків», а вживання паралельно таких правових категорій, як «платіжні інструменти», «види розрахунків», «види безготівкових розрахунків», взагалі створюють плутанину при застосуванні вказаних понять.

Нормативна база, яка регламентує розрахункові відносини не є досить розгалуженою. Сюди в першу чергу входить Закон України «Про банки і банківську діяльність», Інструкції Національного Банку України, «Про безготівкові розрахунки в господарському обороті України», Закон України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні», Закон України «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг», Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», Закон України «Про обіг векселів в Україні» тощо. Саме на зазначених вище законах будувалася нормативна та теоретична база безготівкових розрахунків. Питання розрахунків регламентується окремими листами Національного Банку України та низкою інших нормативно-правових актів.

2. Розрахункові відносини в Україні зумовлені наявністю товарного виробництва, товарного обороту грошей. В Україні більшість розрахунків здійснюється у безготівковій формі. Розрахунки включають, з одного боку, умови і порядок здійснення платежів, вироблені практикою і закріплені нормативно-правовими актами та певними документами, з іншою – щоденну

практичну діяльність банків по їх проведенню. Зазвичай розрахунки здійснюються безготівковим шляхом за допомогою записів на рахунках банків. При цьому провідну роль в розрахунках грають найбільші банки. Безготівкові розрахунки охоплюють торгівлю товарами й послугами, а також некомерційні операції, кредити і рух капіталу держави. Саме тому, можливо стверджувати, що безготівкові розрахунки обслуговують здебільшого сферу господарських зв'язків підприємств, а також їх відносини з фінансово-кредитною системою.

3. Платіжні доручення використовуються для розрахунків між підприємствами за отримані товарно – матеріальні цінності (роботи, послуги). Розрахунковий чек – це розрахунковий документ, що містить письмове розпорядження власника рахунку (чекодавця) банку – емітенту, у якому відкрито його рахунок про сплату чекодержателю вказаної в чеку суму коштів. Розрізняють чеки з лімітованих і не лімітованих чекових книжок. При надходженні товарів (наданні послуг) платник виписує чек з книжки і передає його представнику постачальника або підрядчика, який стає чекодержателем. Чекодержатель представляє виписаний чек в свою установу банку, як правило, на наступний день після виписки для зарахування грошей на його розрахунковий рахунок.

4. Акредитив – це доручення відділення банку покупця відділенню банку постачальника про відкриття спеціального акредитивного в акредитивній заяві і в межах вказаної в заяві суми. Кожний акредитив призначений для розрахунків тільки з одним постачальником і виставляється на термін, вказаний в договорі, який може бути продовжений за згодою постачальника і покупця. Акредитив може бути: грошовий або товарний. Суттю розрахунків з використанням інкасових доручень є надання банком – емітентом послуги з витребування з платника коштів визначеної суми платежу. При цьому вимога до платника про здійснення платежу висувається виконуючим банком.

5. Векселем є цінний папір, який засвідчує безумовне грошове зобов'язання векседавця сплатити після настання строк певну суму власнику векселя (векселедержателю). Векселі можуть бути простими та переказними. Умова про проведення розрахунків із застосуванням векселів повинна бути обов'язково відображена у відповідному договорі, який укладається у письмовій формі. Платіжною карткою є спеціальний платіжний засіб у вигляді емітованої пластикової або іншої картки, що використовується для ініціювання переказу коштів з рахунку платника або з відповідного рахунку банку з метою оплати вартості товарів (робіт, послуг), перерахування коштів зі своїх рахунків на рахунки третіх осіб, а також отримання коштів у касах банків, пунктах обміну іноземної валюти і через банківські автомати. Усі операції за платіжною карткою враховуються на картковому рахунку, порядок відкриття і умови використання якого обумовлюються в договорі між банком - емітентом і держателем платіжної картки. Безготівкові розрахунки в господарському обороті України здійснюються за такими формами розрахункових документів, які ми детально розглянули та проаналізували їх становище в державі: платіжними дорученнями; платіжними вимогами-дорученнями; чеками; акредитивами; векселями; платіжними вимогами; інкасовими дорученнями (розпорядженнями).

Отже, на основі викладеного вище ми пропонуємо **доповнення та зміни** до нашого законодавства:

- законодавча база, яку ми використали протягом всієї роботи зазначає лише форми та види розрахунків. Аналіз загальної та спеціальної літератури свідчить, що на сьогоднішній день немає однозначного тлумачення терміну «розрахунки», що створюють плутанину при застосуванні поняття. Іншими словами потрібно внести відповідну норму до Законів України, які будуть однозначно давати визначення поняттю «розрахунки»;

- для фізичних осіб чинне законодавство не передбачає відповідальності за недотримання вимог про граничні розрахунки. Визначеність щодо фізичних осіб очевидно має внести судова практика, а ще краще якщо це зробить Національний банк України безпосередньо. Але поки не передбачено відповідальності фізичних осіб за порушення вимог законодавства про суми граничних розрахунків готівкою важко буде змусити громадян дотримуватись цих вимог. Хоча для юридичних осіб передбачена відповідальність за недотримання вимог законодавства про граничні суми розрахунків готівкою, саме ж законодавство з цього питання є недосконалим. Тобто, потрібно внести відповідні норми, які будуть зазначати відповідальність за не дотримання вимог про граничні розрахунки, тим самим неможливо буде обійти уникнувши відповідальності за неправомірні дії;

- оптимізація форми і способів безготівкових розрахунків, їх організації та вибір найраціональніх у певних економічних умовах форм розрахунків, якій давали б найбільший ефект для країни не тільки в економічній сфері, а й у законодавчій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 № 1618-IV-ВР. Дата оновлення: 05.08.2021. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>. (Дата звернення: 25.11.2021).
2. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 436-IV-ВР. Дата оновлення: 06.10.2021. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436-15>. (Дата звернення: 25.11.2021).
3. Про банки і банківську діяльність: Закон України № від 7.12.2000 № 2121-III. Дата оновлення: 05.08.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>. (Дата звернення: 25.11.2021).
4. Про платіжні системи та переказ коштів в Україні: Закон України від 2001 № 29-ВР. Дата оновлення: 01.07.2021. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2346-14>. (Дата звернення: 25.11.2021).
5. Інструкція про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті // Постанова Правління Національного банку України від 21.01.2004 № 22. Дата оновлення: 28.05.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0377-04>. (Дата звернення: 25.11.2021).
6. Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг: Закон України від 1995 № 28-ВР. Дата оновлення: 01.08.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/265/95-вр#>. (Дата звернення: 25.11.2021).
7. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI. Дата оновлення: 21.11.2021. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>. (Дата звернення: 25.11.2021).
8. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. Дата оновлення: 01.07.2021. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996-14>. (Дата звернення: 25.11.2021).

9. Про споживчу кооперацію»: Закон України від 10.04.1992 № 2265-ХІІ. Дата оновлення: 01.07.2021. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2265-12>. (Дата звернення: 25.11.2021).
10. Про цінні папери та фондовий ринок: Закон України від 23.02.2006 № 3480-І-ВР. Дата оновлення: 05.08.2021. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3480-15>. (Дата звернення: 25.11.2021).
11. Про обіг векселів в Україні: Закон України від 05.04.2001 № 2374-ІІІ-ВР. Дата оновлення: 01.07.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2374-14#>. (Дата звернення: 25.11.2021).
12. Абакуменко О., Дорош Т. Обґрунтування необхідності відступу від сучасних інструментів грошовокредитної політики. Проблеми і перспективи економіки та управління. 2016. № 4. С. 107–118.
13. Батракова Т. І. Сучасний стан готівкового обігу та проблеми безготівкових розрахунків в Україні. *Молодий вчений*. 2016. № 2 (29). С. 5-8.
14. Белова, І. М. Бухгалтерський облік в Україні у ХІХ–ХХ століттях І. М. Белова, І. В. Спільник. Науковий вісник Ужгородського національного університету: серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. голов. ред. М.М. Палінчак. Ужгород : Гельветика, 2017. Вип. 14№Ч.1. С. 22–26.
15. Бехтер Л.А. Сутність та роль безготівкових розрахунків в господарській діяльності підприємства. Л.А. Бехтер. Економічний простір. 2011. № 54. С. 151-155
16. Білоус О.В. Зарубіжний досвід організації безготівкових розрахунків у країнах із розвинутою ринковою економікою. Подільський науковий вісник. 2018. №3. С. 159-166
17. Благодетелева-Вовк С. Інституційні зміни середовища діяльності банків. Актуальні проблеми економіки. 2015. № 2(20). С. 33-36.
18. Болгар Т. М. Проблеми збільшення частки безготівкового обігу в Україні. Т. М. Болгар. Проблеми економіки транспорту: матеріали XV Міжнар. наук.-практ. конф. Д. : ДНУЗТ, 2017. С. 239-241.

19. Бондаренко Н. Заповнюємо платіжні доручення правильно: майстер клас для всіх бюджетників. Н. Бондаренко, В. Вальківський. Все про бухгалтерський облік. 2015. №80. С. 14-20.
20. Кравець В. Інтернет платежі в системі безготівкових розрахунків. *Вісник Національного банку України*. 2005. № 11. С. 21-23.
21. Бруханський Р.Ф. Обліково-аналітичне і організаційно-правове забезпечення діяльності аграрних підприємств: монографія. Р.Ф.Бруханський, М. К. Пархомиць, П. Р. Пуцентейло. Тернопіль: Крок, 2015. 300с.
22. Бублик Є. Обмеження готівкових розрахунків в Україні. *Економіка і прогнозування*. 2013. № 2. С. 34–42.
23. Варцаба В. І. Грошовий ринок України у контексті трансформаційних процесів. В. І. Варцаба, В. О. Огородник. *Економіка та держава*. 2017. № 10. С. 9-12.
24. Васильченко З.М., Розрахунки платіжними картками в Україні: Стан, проблеми та перспективи. *Фінанси України*. 2016. № 10. С. 74.
25. Вовчак О.Д. Платіжні системи: О. Д. Вовчак, Г.Є. Шпаргало, Т.Я.Андрейків. К: Знання, 2008. 341с.
26. Волосович С. В. Ринок платіжних карток в Україні: розвиток та страхування. *Вісник Київського національного університету ім.Т.Шевченка*. К. 2010.
27. Гроші та кредит: підручник. М.І. Савлук, А.М. Мороз, І.М. Лазепко, М.Ф. Пуховкіна та ін. ред.: М.І. Савлук. К.: КНЕУ, 2011. 590 с.
28. Гроші та кредит: підручник. О. В. Дзюблюк, Б. П. Адамик, Г. Р. Балянт та ін. за заг. ред. О. В. Дзюблюка. Тернопіль: ТНЕУ, 2018. 968 с.
29. Гудзь Н. В. Денчук П. Н., Романів Р. В. Бухгалтерський облік: навч. посібник. 2-е вид., перероб. і доп. Київ: ЦУЛ, 2015. 425 с.
30. Гудзь, Н. В. Методика відображення фінансових результатів у звітності. Н. В. Гудзь. Стан і перспективи розвитку обліково-інформаційної

системи в Україні: матеріали V міжнар. наук.-практ. конф. редкол. : О. В. Адамик, В. А. Дерій, З. В. Задорожний. Тернопіль: ТНЕУ, 2018. С.29-32.

31. Давиденко Г.В., Омельченко О.В. До питання про моніторинг фінансової стабільності банківської системи України. *Причорноморські економічні студії*. 2016. № 9 (1). С. 108-112.

32. Давидовська Г. Електронні гроші та електронні платіжні системи в Україні. Г. Давидовська. *Економічний аналіз*. 2011. Випуск 9. Частина 2. С. 152-154.

33. Дзюблюк О. В. Теорія і практика грошового обігу та банківської справи в умовах глобальної фінансової нестабільності: монографія. О. В. Дзюблюк, В. В. Корнєєв, В. І. Міщенко та ін. ; за ред. д.е.н., проф. О. В. Дзюблюка. Тернопіль : ФОП Осадца Ю. В., 2017. 298 с.

34. Іваницька О. Регіональні аспекти діяльності комерційних банків в Україні. Збірник наукових праць Української Академії державного управління при Президентові України. 2016. № 2. С. 130-137.

35. Ільчук П., Коць О., Кондрат І., Ярошевич Н. Гроші та кредит: підручник. Львів : видавець ПП Сорока Т.Б., 2016. 412 с.

36. Князева О. А. Тенденції та перспективи розвитку безготівкових платежів в Україні. О. А. Князева, Н. І. Осеньчук. *Молодий вчений*. 2017. № 6(46). С. 438-442.

37. Коваленко Д. Гроші та кредит: теорія і практика: навч. посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2013. 344 с.

38. Козубенко А.А. Проблеми та перспективи розвитку організації безготівкових розрахунків у банках України. *Управління розвитком*. 2012. № 18 (139). С. 74-75

39. Костюнік О.В., Побережна В.В. Основні проблеми організації безготівкових грошових коштів в Україні. *Агросвіт*. 2016. № 9. С. 51-55.

40. Коць О.О., Гоменюк В.В. Сучасний стан і перспективи розвитку ринку платіжних карток в Україні. *"ЕКОНОМІКА ТА СУСПІЛЬСТВО"* Мукачівського Державного університету. Вип. №15. 2018. С. 671-678.

41. Кошонько О. В. Перспективи використання безготівкових розрахунків в Україні. *Електронне наукове фахове видання Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського «Глобальні та національні проблеми економіки»*. 2016. Випуск 11. С. 713-718.
42. Кравець В. Деякі аспекти діяльності міжнародних платіжних систем в Україні. *Вісник Національного банку України*. 2016. № 1. С. 23-27.
43. Кравець В. Розвиток платіжних систем в Україні та новітні форми розрахунків. *Вісник Національного банку України*. 2011. № 10. С. 45–47.
44. Кричевська Т. Пріоритети та інструменти грошово-кредитної політики в сучасних умовах. *Вісник Інституту економіки та прогнозування*. 2014. № 1. С. 42–47.
45. Лапко Н. Система електронних платежів НБУ у 2015 році. *Вісник Національного банку України*. 2015. № 12. С. 42 - 44.
46. Лебедик Д. В. Стан та перспективи організації безготівкових розрахунків в Україні. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2016. Випуск 22. С. 166-171.
47. Левицька Т. В. Особливості використання сучасних інформаційних технологій і платіжних пластикових карток у банківській системі. Т. В. Левицька, О. М. Камець, В. В. Живко. *Актуальні проблеми економіки*. 2015. № 10. С.24-29.
48. Манінчук В. Д. Перспективи розвитку вексельного обігу в Україні. *Молодий вчений*. 2017. № 11 (51). С. 937-940.
49. Марченко В. Підсумки діяльності банків України на ринку платіжних карток у 2015 році. *Вісник НБУ*. 2015. №4. С. 24-29.
50. Машика Ю. В. Електронна комерція – платіжні системи мережі Інтернет. Ю. В. Машика. *Національний лісотехнічний університет України*. 2011. Вип. 21.8. С. 344-348.
51. Мельничук О.І. Ринок платіжних карток в Україні: сучасний стан, проблеми і перспективи розвитку. *Студентський вісник національного*

університету водного господарства та природокористування. 2015. № 1(3). С. 100-103.

52. Пацера М. Сучасний стан і перспективи розвитку Національної системи масових електронних платежів. М. Пацера. *Вісник Національного банку України*. 2010. № 1. С. 41 – 43.

53. Петренко В.Г. Система безготівкових розрахунків. Д. : ДонНУЕТ 2015. №№ 1-5. 483 с.

54. Пшик Б. І. Забезпечення стійкості грошового обігу в контексті реалізації інструментів грошово-кредитної політики. *Вісник Університету банківської справи*. 2017. № 1(28). С. 15-20.

55. Ринок платіжних карток в Україні: розвиток та страхування. С.В. Волосович. *Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка*. 2010. Вип.120: Економіка. С. 55-54

56. Світовий досвід і перспективи розвитку електронних грошей в Україні: науково-аналітичні матеріали. П. М. Сенищ, В. М. Кравець, В. І. Міщенко, О. О. Махаєва, В. В. Крилова, Н. В. Гришук. К.: Національний банк України. Центр наукових досліджень, 2008. Вип. 10. 145 с.

57. Спільник І. Аналіз грошових потоків за даними фінансової звітності підприємства: значимість, мета, завдання. Ірина Спільник. Обліково-аналітичне та правове забезпечення інституційних секторів економіки України в умовах євроінтеграції та інноваційного розвитку: зб. наук. праць всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю. редкол: Р. Ф. Бруханський, І. М. Белова, А. Гасьор. Тернопіль: Крок, 2017. С. 138-140.

58. Українська Л. О. Безготівкові операції як ключовий елемент сучасної грошової системи України. *Інноваційна економіка*. 2016. № 7-8. С. 137-140.

59. Фінансове право України: навч. посібник за вимогами кредитно - модульної системи організації навч. Процесу. Л. К. Воронова; [та ін.]; за ред.: Л. К. Воронова. Київ : Правова єдність, 2009. 393 с.

60. Фролов С.М., Деркач М.А. Банківська справа: Навч. посібник. Харків: ХДЕУ, 2008. 206 с.
61. Хайлова Т.В. Кувшинчікова А.С. Деякі питання безготівкових розрахунків і шляхи їх вирішення. *Економіка та право*. 2014. № 1. С. 103-107.
62. Харченко В. Банківські платіжні картки: передумови створення Єдиного національного платіжного простору в Україні. *Вісник Національного банку України*. 2009. № 2. С. 32–37.
63. Харченко В. Підсумки діяльності банків України на ринку платіжних карток у 2016 році. В. Харченко. *Вісник Національного банку України*. 2016. № 4. С. 30 - 35.
64. Чацкіс Ю. Д. Організація бухгалтерського обліку: навч. посіб. Ю. Д. Чацкіс, Е. С. Гейер, О. А. Наумчук, І. О. Власов. Д. : ДонНУЕТ, 2010. 471с.
65. Чацкіс Ю. Д. Фінансовий облік: навч. посіб. Ю. Д. Чацкіс, О. М. Лисюк, Т. П. Михайлова. Д. ДонДУЕТ, 2006. 456 с.
66. Чернишова О. Б. Проблеми впровадження в Україні масових безготівкових розрахунків з використанням платіжних карток. *Економіка. Управління. Інновації*. Випуск № 2 (10). 2013. С. 211-219.
67. Чкан І. О. Безготівкові розрахунки – сучасний спосіб оплати. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. 2014. № 27. С. 121-124.
68. Шевчук О. А. Безготівкові розрахунки за допомогою пластикових карток: національна та зарубіжна статистика, особливості здійснення та обліку. *Статистика України*. 2015. №3. С. 29 - 32.
69. Шпильовий В. А. Фімяр С.В. Переваги та недоліки платіжних карток. *Вісник соціально-економічних досліджень*. Випуск 1 (48). 2016. С. 327-332.
70. Шпильовий В.А., Фімяр С.В. Переваги та недоліки платіжних карток. *Вісник соціально-економічних досліджень*. Випуск 1 (48). 2016. С. 327-332.